

«ЦИФРОВИЙ КВАЗІПРОФЕСІЙНИЙ ОФІС» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

“DIGITAL QUASI-PROFESSIONAL OFFICE” FOR THE FORMATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Статтю присвячено проблемі формування підприємницької та цифрової компетентності студентів засобами цифрового проектування при вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Її метою є висвітлення авторських підходів до можливостей «дуального навчання» з дисципліни (предмету) та формування підприємницької компетентності засобами цифрових ресурсів та цифрового підприємницького проектування «Цифрового квазіпрофесійного офісу». Здійснено науковий аналіз сучасних тенденцій цифровізації в ЄС та Україні, описано основні стратегії, завдання, заходи, параметри і рамкові показники та умови цифровізації з конкретними цілями і задачами, про які йдеться у документах ЄС. На основі узагальнення першоджерел визначено суттєві проблеми застосування цифрових сервісів у навчанні студентів, як то: певна неузгодженість використання цифрових ресурсів у процесі професійної підготовки студентів, обмежене встановлення пріоритетів показників ефективності для навчання окремих цифрових інструментів, деяка фрагментація методологічних підходів до їх використання. До недоліків також віднесено неузгодженість методичних процедур для виявлення ефективності предметного навчання з використанням цифрових ресурсів і представлення його результатів, зокрема – формування професійної компетентності та її складників – цифрової та підприємницької компетентності. Для вирішення деяких із вказаних проблем, запропоновано застосувати «дуальний» підхід: навчання цифровим технологіям через предметний зміст дисципліни, і вивчення дисципліни та формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців за допомогою цифрових ресурсів. В рамках представленого дослідження, студентам було запропоновано завдання з проектування свого власного «Цифрового квазіпрофесійного офісу». В результаті такого цифрового проекту кожен студент отримав свою власну унікальну карту майбутньої професійної діяльності і свій власний «офіс», який може бути втілений в реальному часі. Виконання такого завдання дало змогу кожному студенту обрати цифрові ресурси, необхідні для власної діяльності, й проаналізувати, яким чином вони узгоджуються з «технологіями майбутнього».

Ключові слова: професійна освіта, цифрові навчальні ресурси, підприємницька компетентність, модель «Цифровий квазіпрофесійний офіс», цифрові дидактичні інструменти, інноваційні технології навчання.

ментність, модель «Цифровий квазіпрофесійний офіс», цифрові дидактичні інструменти, інноваційні технології навчання.

The article is devoted to the problem of forming the entrepreneurial and digital competence of students by means of digital design when studying the disciplines of the psychological and pedagogical cycle in the process of professional training of future specialists. Its purpose is to highlight the author's approaches to the possibilities of «dual learning» in the discipline (subject) and the formation of entrepreneurial competence by means of digital resources and digital entrepreneurial design of the «Digital Quasi-Professional Office».

A scientific analysis of modern digitization trends in the EU and Ukraine has been carried out, the main strategies, tasks, measures, parameters and framework indicators and conditions of digitalization with specific goals and objectives mentioned in EU documents have been described. Based on the summarization of primary sources, significant problems of the use of digital services in student education are identified, such as: certain inconsistency in the use of digital resources in the process of professional training of students, limited prioritization of performance indicators for teaching individual digital tools, some fragmentation of methodological approaches to their use.

Disadvantages also include the inconsistency of methodical procedures for identifying the effectiveness of subject training using digital resources and presenting its results, in particular, the formation of professional competence and its components – digital and entrepreneurial competence. To solve some of the specified problems, it is proposed to apply a «dual» approach: teaching digital technologies through the subject content of the discipline, and studying the discipline and forming the entrepreneurial competence of future specialists with the help of digital resources. As part of the presented study, students were offered the task of designing their own «Digital Quasi-Professional Office». As a result of such a digital project, each student received his own unique map of future professional activity and his own «office», which can be implemented in real time. Completing such a task allowed each student to choose the digital resources necessary for their own activities and analyze how they are compatible with the «technologies of the future».

Key words: professional education, digital learning resources, entrepreneurial competence, model “Digital quasi-professional office”, digital didactic tools, innovative learning technologies.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.44>

Ковальчук Г.О.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри педагогіки
та психології

Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана,
професор кафедри філософії
та педагогіки
Національного транспортного
університету

Баніт Ю.С.,

здобувач кафедри педагогіки
та психології

Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В сучасних соціально-економічних умовах у нашій країні, навіть у драматичний воєнний час, продовжує активно здійснюватися цифрова трансформація в усіх секторах і галузях суспільного

життя, з урахуванням євроінтеграційної стратегії України та входження до системи Єдиного цифрового ринку ЄС [3; 9; 12; 13; 14]. У Законі України «Про Національну програму інформатизації» [6] вказується, що цифровізація означає процес

впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя, і це передбачає завдання, у тому числі, й для педагогів професійної та вищої освіти творчої та системної роботи щодо формування відповідних компетентностей і навичок студентів – цифрових навичок (*Digital Competence*) для використання інноваційних *цифрових ресурсів та цифрових технологій*, під якими в законодавстві визначено «сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій» [6]. З урахуванням потреб загальної суспільної цифровізації нові завдання щодо застосування інноваційних (цифрових) технологій постають також у системі освіти і професійної підготовки. «Сьогоднішня система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін і відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу. На сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових компетентностей і володіння новітніми технологіями» (*Сергій Шкарлет, Міністр освіти і науки України, 2021 р.*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищенню ефективності навчання студентів майбутніх фахівців з використанням цифрових технологій, за допомогою цифрових ресурсів і мобільних технологій (Web-ресурсів, інтернет-ресурсів, онлайн-сервісів і платформ для навчання тощо) у процесі професійної освіти присвячено багато урядових, національних та європейських директив і проєктів, досліджень вітчизняних та закордонних учених. Зокрема, про основні стратегії, завдання, заходи, параметри і рамкові показники та умови цифровізації розлого йдеться у документах Європейського парламенту і Ради [2; 3; 9; 12]. Так, Політична програма «Цифрового десятиліття» спрямовує цифрову трансформацію Європи до 2030 року із конкретними цілями і задачами. У документі зазначається, що Європа прагне розширити можливості бізнесу і людей в орієнтованому на людину, стійкому і процвітаючому цифровому майбутньому [13]. Серед чотирьох цілей цієї програми дві безпосередньо стосуються людей та бізнесу.

У Стратегії Єдиного цифрового ринку ЄС [12] зазначається, що вона спрямована на створення нових робочих місць, розвиток конкуренції, інновацій та збільшення інвестицій і базується на таких трьох елементах: *Доступ*: розширення доступу споживачів та підприємств до цифрових товарів і послуг в Європі; *Середовище*: надання

відповідних умов і рівних можливостей для розвитку цифрових мереж та інноваційних послуг; *Економіка і суспільство*: якомога ефективніше використання потенціалу зростання цифрової економіки [12].

Про необхідність створення єдиного цифрового освітнього середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої та наукової діяльності, що забезпечує простір для комунікації та обміну даними наголошується у документах і проєктах Міністерства освіти і науки України [10]. Про можливості використання електронних навчальних ресурсів та організації цифрового навчання висвітлено у працях Ковальчук Г.О., Баніта Ю.С. [1; 4]. Поняття проєктно-цифрової діяльності, зміст і методики використання та ефективність у навчанні студентів характеризують Наливайко О.О., Прокопенко А.І., Кабусь Н.Д., Хатунцева С.М. та наголошують дієвості освітніх цифрових проєктів під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу для розвитку взаємодії студентів, можливостей майбутнього професійного успіху через створення якісного цифрового продукту тощо [5]. Поняття цифрового освітнього середовища, його зміст і структуру досліджує Сторонська О.С. [8]. Передові практики цифрової освіти (впровадження онлайн-курсів, віртуальних лабораторій, інтерактивних засобів навчання) описують Станіченко О.Ф., Мусоріна М.О., Брюховецька І.В. [7] та інші дослідники. Як зазначають фахівці на прикладі платформи «Дія», цифрові технології – це єдиний ресурс, який забезпечує «всі життєві ситуації» за допомогою цифрового ідентифікатора (Віце-прем'єр Молдови Думитру Алайба, 2023).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З урахуванням актуальності проблеми цифрової трансформації суспільства й реалізації її завдань у процесі професійної підготовки фахівців доцільним є врахування *вимог, складників, технологічних і людських чинників ефективності* суспільної цифровізації, які викладені у програмних документах ЄС та можуть бути імплементовані у процес предметного навчання. Зокрема, до технологічних чинників можемо віднести цифрові ресурси (сервіси), які можуть бути використані як для навчання, так і для професійної або суспільної діяльності, а також для квазіпрофесійного цифрового проєктування своєї майбутньої професії. Однак, різноманітність можливостей, задач і видів електронних освітніх, Web і цифрових ресурсів спричиняє деякий хаос і неузгодженість у їх використанні в процесі професійної підготовки студентів, що створює враження їх взаємозамінності й майже тотожності. А відмінності між ними студентами розглядаються через призму «цікаво – нецікаво». Серед важливих проблем цифровізації у навчанні можемо відзначити обмежене встановлення пріоритетів показників ефективності для

навчання окремих цифрових інструментів, деяка фрагментація методологічних підходів до їх використання для взаємодії в групі. До недоліків також можна віднести неузгодженість методичних процедур, які могли б виявити ефективність предметного навчання з використанням цифрових ресурсів і представлення його результатів, які можна характеризувати в аспекті досягнення цілей навчання, зокрема – формування професійної компетентності та її складників – цифрової та підприємницької компетентності. Для вирішення деяких із вказаних проблем, на нашу думку, доцільно застосувати «дуальний» підхід: навчання цифровим технологіям (і формування цифрової компетентності/ грамотності) через предметний зміст дисципліни, і вивчення дисципліни і формування професійної компетентності та її компонентів (підприємницької компетентності) за допомогою цифрових ресурсів.

Мета статті: висвітлити авторські підходи до можливостей «дуального навчання» з дисципліни (предмету) та формування підприємницької компетентності засобами цифрових ресурсів та цифрового підприємницького проектування «Цифрового квазіпрофесійного офісу» за принципом «забезпечення всіх можливих (підприємницьких) ситуацій».

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах широкого впровадження цифрових сервісів та інструментів педагогісти постали перед важливими завданнями упровадження цифрових інновацій у практику підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. У документах ЄС щодо розвитку цифрової економіки окрема увага зосереджується на питаннях навчання цифровим технологіям для підприємництва у процесі підготовки молоді до професійної діяльності, формування їх цифрової та підприємницької компетентностей [3; 9; 12; 13]. При цьому, поняття «цифрова компетентність (грамотність)» означає динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій [12]; «підприємницька компетентність» відноситься до здатності людини втілювати ідеї в дії, використовувати різноманітні можливості й перетворювати їх у цінності для інших [1].

Динамічні процеси цифрової трансформації суспільства актуалізують і нові завдання для освітніх систем, зокрема, постійного оновлення цифрових навичок і компетентностей учасників цифрового ринку; створення власних діяльнісних згуртувань за тематикою економічних чи суспільних інтересів; моніторингу інноваційних цифрових продуктів та їх імплементації у свою діяльність тощо. Сучасні *інноваційні цифрові послуги*

інформаційного суспільства забезпечують глибокі соціальні та економічні перетворення в ЄС, суттєво змінюють повсякденне життя громадян, формують та перетворюють способи їх спілкування, зв'язку, споживання та зайняття бізнесом, підтримують розширення виробництва, надають важливі дані для широкого спектру повсякденних потреб, персональної навігації, забезпечення точності та прийняття рішень, підтримки стратегії рівності, покращення умов праці через цифрові платформи тощо [2; 12; 13; 14].

Водночас, для включення молоді та студентів у ці суспільні тенденції важливими є програми і методики розвитку в студентів (учнів) інтересу до цифрових технологій професійного спрямування, навчання наукомістким технічним навичкам, стимулювання використовувати цифрові інструменти для високого рівня взаємодії зацікавлених учасників, обміну знаннями і досвідом у тематичних мережах, забезпечення рівного доступу до освіти і навчання, збільшення своїх економічних можливостей за допомогою різноманітних цифрових сервісів та інструментів. Вищевказані події цифрової трансформації впливають на умови і динаміку нашого життя, а отже, і наша соціально-освітня модель професійної підготовки молоді повинні бути пристосовані до нової реальності.

На європейському форумі «Цифрова конференція EU4Digital для Східного партнерства за темою: «Цифрова стратегічна автономія: використання цифрових технологій для розширення можливостей спільнот і економік» [9] особливо підкреслювалось, як саме цифрові технології та зв'язок призводять до змін в роботі, в забезпеченні сталого розвитку економіки та суспільства. Зазначалось також, що цифрове майбутнє регіону (в т.ч. України) суттєво залежить від людського фактора, співпраці та спільних стандартів і регіональних стратегій, що сприяють досягненню таких амбітних цілей, як: побудови цифрової спільноти, заохочення інновацій, удосконалення інфраструктури зв'язку, розширення доступу до онлайн-послуг, стимулювання розвитку рівня цифрових навичок, кількості робочих місць, торгівлі, забезпечення надійності цифрової екосистеми та кібербезпеки, розкриття потенціалу нових технологій, посилення економіки та підвищення конкуренції тощо.

З урахуванням зазначених чинників і тенденцій цифрових суспільних змін, постає потреба їх відображення в інноваційних дидактичних технологіях і методиках професійної підготовки майбутніх фахівців. Важливими елементами цифровізації навчання, які безпосередньо визначає викладач з урахуванням вимог Рамки цифрової компетентності, є зміст (медіа-контент) своєї дисципліни, певний набір електронних (цифрових) освітніх ресурсів, цифрових інструментів для самооцінювання, навчальної мотивації та зворотного зв'язку.

Як зазначалось вище, у процесі «цифрового» навчання важливо критично обирати, які електронні освітні ресурси, цифрові інструменти і платформи обирати відповідно до цілей професійної підготовки майбутніх фахівців.

У процесі нашого дослідження щодо формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців при викладанні дисциплін психолого-педагогічного циклу («Розвиток підприємництва та підприємливості», «Тренінгові технології навчання», «Психологія», «Інноваційно-комунікативні технології в освіті», «Методика проведення бізнес-тренінгів», «Основи андрагогіки»), студентам було запропоновано завдання аналізу й характеристики цифрових (електронних освітніх) ресурсів, які можуть бути застосовані в процесі професійної підготовки. Підготовлені студентами матеріали зазвичай враховують власний досвід і прихильності кожного, та доступність таких ресурсів «тут-і-тепер», отже й подібні аналітичні огляди мають фрагментарний і несистемний характер. При цьому спостерігаються певні труднощі проектування студентами перенесення знань у своє професійне майбутнє, отже й результати цієї начальної роботи мають тимчасовий ефект і відокремлені від професійної реалізації цифрових навичок. Додатково, студенти ознайомлюються з експертними матеріалами щодо тенденцій сучасного галузевого розвитку ринку праці [11]. В рамках наступного етапу нашого дослідження, нами було запропоновано для студентів спеціальностей «маркетинг» (2-й курс), «інженер-педагог» (2–3–4-й курси), «архівна справа і документознавство» (4-й курс) в рамках самостійної роботи з вищевказаних дисциплін завдання з проектування свого власного «Цифрового квазіпрофесійного офісу». Під поняттям «Цифровий (квазі) професійний офіс» – ми розуміємо «центр (вузол) управління виробничими (господарськими) процесами суб'єкта господарювання, який має зв'язок з усіма етапами, структурами й елементами діяльності, та через який відбувається координація всіх функцій» (Ковальчук Г.О., 2023). Проєкт включає такі види завдань: обрати вид своєї бажаної професійної діяльності; скласти схему (модель) свого віртуального офісу з управління виробничими (господарськими) процесами; вказати якомога детальніше, які види робіт здійснюються у процесі професійної діяльності через це «Цифровий квазіпрофесійний офіс»; назвати і описати цифрові, соціально-гуманітарні чи дидактичні технології використовуються щодо кожного виду квазіпрофесійних робіт і які цифрові ресурси для цього використовуються. В результаті такого цифрового проєкту кожен студент отримує свою власну унікальну карту майбутньої професійної діяльності і свій

власний «Цифровий квазіпрофесійний офіс», який може бути втілений в реальному часі. Відбувається також зміна методологічного підходу до навчання – з предметно-орієнтованого на особистісно-орієнтований та діяльнісно-рольовий. Завдання можна виконувати в парах і групах, однак, більшість студентів захотіли його виконувати індивідуально. Виконання завдання «Цифровий квазіпрофесійний офіс» дало змогу кожному студенту обрати цифрові ресурси, необхідні для власної діяльності, й проаналізувати, яким чином вони узгоджуються з «технологіями майбутнього» [11]. Збільшення кількості виконаних завдань з цифрового проектування порівняно з традиційними видами робіт («описати», «навести приклади» тощо) та їх персоналізована значимість для кожного студента дозволяє нам стверджувати про доцільність та ефективність такої навчальної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У практиці професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти широко використовуються найрізноманітніші технології інформатизації та цифрового навчання окремих дисциплін та цифровізації фахової, зокрема, підприємницької освіти. Здійснюються теоретичні дослідження видів Web і цифрових ресурсів та методик їх застосування. Водночас суттєве збільшення ЕОР та цифрових сервісів актуалізує проблему «трансфер-фокусованого» навчання, що відповідає критеріям цільовідповідності перенесення знань з навчального середовища у практичну (квазіпрофесійну) діяльність.

Обґрунтування і розроблення моделі «Цифрового квазіпрофесійного офісу» та методики її використання у процесі професійного навчання для формування підприємницької та цифрової компетентності студентів – майбутніх фахівців надало можливість у ході нашого дослідження оптимізувати застосування цифрових ресурсів з урахуванням їх суб'єктної значимості для підприємницької підготовки за принципом «забезпечення всіх можливих ситуацій» підприємницької діяльності. Розроблені авторські методики виявились ефективними у процесі формування підприємницької компетентності, що підтверджено кількісними і якісними результатами предметного навчання студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баніт Ю.С. Електронні навчальні ресурси для підприємницької підготовки майбутніх фахівців. Електронний збірник наукових праць «Distance education in Ukraine: innovative, normative-legal, pedagogical aspects». № 3 (2023 г.). С. 66–74. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5495.1.17765>
2. Закон про цифрові послуги ЄС. Документ 52020PC0825. Пропозиція Європейського

парламенту і Ради про єдиний ринок цифрових послуг та внесення змін в Директиву 2000/31/ЕС СОРМ/2020/825. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/> (дата звернення: 25.08.2023)

3. Європейський рух до цифрового десятиліття. URL: <https://state-of-the-union.ec.europa.eu/state-union-2022/state-union-achievements/advancing-europes-digital-decade> (дата звернення: 25.08.2023)

4. Ковальчук Г.О., Баніт Ю. Формування підприємливості студентів: цифрове навчання для цифрового середовища. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 37, 2021. С. 359–363. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/37/75.pdf>

5. Наливайко О. О., Прокопенко А. І., Кабусь Н. Д., Хатунцева С. М. Проєктно-цифрова діяльність як засіб формування цифрової компетентності студентів гуманітарних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2022, Том 87, № 1. С. 218–235. DOI: 10.33407/itlt.v87i1.4748

6. Про Національну програму інформатизації. Закон України Документ 2807-ІХ, від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20> (дата звернення: 25.08.2023)

7. Станіченко О.Ф., Мусоріна М.О. Передові практики цифрової освіти: впровадження онлайн-курсів, віртуальних лабораторій та інших інтрактивних засобів навчання в закладах освіти. *Інноваційна педагогіка*, Випуск 64. Том 2. 2023. С. 176–180. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.33>

8. Сторонська О.С. Цифрове освітнє середовище як об'єкт німецьких педагогічних студій. *Інноваційна педагогіка*, № 64, 2023. С. 196–199. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.37>

9. Третя Цифрова конференція EU4Digital для Східного партнерства (СП) (14 листопада 2023 року). «Цифрова стратегічна автономія: використання цифрових технологій для розширення можливостей спільнот і економік». URL: <https://eufordigital.eu/news> (дата звернення: 25.08.2023)

10. Цифрові сервіси для освіти. URL: <https://moos4ua.online/> (дата звернення: 25.08.2023)

11. Debiprasad Bandopadhyay. The 16 Fastest Growing Industries of The Future (2021). URL: <https://www.linkedin.com/pulse/16-fastest-growing-industries-future-2021-debiprasad-bandopadhyay> (дата звернення: 25.08.2023)

12. Eu4Digital. Цифрова стратегія ЄС. URL: <https://eufordigital.eu/ru/discover-eu/eu-digital-strategy/> (дата звернення: 25.08.2023)

13. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

14. Monitoring the EU Digital Transformation: minimising burdens and fostering collaboration as key factors. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/jrc-news-and-updates/monitoring-eu-digital-transformation-minimising-burdens-and-fostering-collaboration-key-factors-2023-10-20_en